

ANN BINNS'İN TÜRKİYE GÜNLÜĞÜ'NDEN SEÇMELER: DİNDAR BİR İNGİLİZ KADININ GÖZLEMLERİ VE 19. YÜZYIL OSMANLI SANAYİLEŞMESİNDEN MANZARALAR*

Abdülkadir BULUŞ**

Özet

Osmanlı Devleti tarafından İzmit Çuka Fabrikası'nı yönetmek üzere getirilen uzmanlardan biri de İngiliz fabrikatör James Binns'di. James Binns'in karısı Ann Binns Türkiye'de bir günlük tuttu. Bu günlükten bazı kısımlar torunu Kathryn Whitaker tarafından yayımlanmıştır.

Bu makalede önce 19. Yüzyıl Osmanlı sanayileşmesinin genel görünümü ana hatları ile ortaya konulacaktır. Bu sanayileşme tecrübesi esnasında ortaya çıkan sorunlar belirlendikten sonra, James Binns'in İzmit Çuka fabrikası ile ilişkisi ortaya konulacak ve son olarak, Ann Binns'in günlüğündeki belirgin temalar kısaca ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Ekonomisi, Osmanlı Sanayi, İzmit Çuka Fabrikası, Ohannes Dadyan, Osmanlı Ekonomisinde Gayr-ı Müslim Unsurlar, James Binns, Ann Binns, Baker Ailesi.*

THE SELECTIONS FROM ANN BINNS'S TURKEY DIARY: THE OBSERVATIONS OF A RELIGIOUS BRITISH WOMAN AND THE SCENES FROM OTTOMAN INDUSTRIALIZATION IN THE 19th CENTURY

Abstract

One of the experts who was transferred from Europe to manage Izmit broad-cloth factory was James Binns. James Binns's wife, Ann Binns, kept a diary while in Turkey. Some parts of this diary were later published by Kathryn Whitaker, who was a descendant of Ann.

First, it will be considered general view of the Ottoman industrialization in the nineteenth century with main lines. The problems which is determined was exposed throughout this industrialization practice after James Binns's relationship with the Izmit broad-cloth factory will be considered. Finally, it will be taken up primarily themes in Ann Binns's diary briefly.

Key Words: *Ottoman Economy, Ottoman Industry, İzmit Broad-Cloth Factory, Ohannes Dadian, Non-Muslim Subjects in the Ottoman Economy, James Binns, Ann Binns, Bakers Family.*

GİRİŞ

Osmanlı ekonomik modernleşmesinin en önemli görünüşlerinden biri olan 19. Yüzyıl Osmanlı Sanayileşme Programı pek çok tecrübeyi ve hikâyeyi barındırmaktadır. Bu tecrübenin bize öğrettiklerinden en önemlileri, teknolojik bağımlılık ve kalifiye eleman eksikliğinden kaynaklanan sorunların hallinin bir hayli zaman alabileceğidir. Bu anlamda

Osmanlı sanayi tecrübesi içerisinde bir örnek olarak bu çalışmada İzmit Çuka Fabrikası'nda çalışması için getirilen yabancı uzmanlardan biri olan James Binns'in karısının 1844-1847 yılları arasında Türkiye'de iken tuttuğu günlükten bazı pasajlar ele alınacaktır. Bu maceracı ailenin 'Türkiye Macerası' içerdiği malzeme ile yalnızca ekonomik değil sosyo-kültürel bakımdan da, Türkiye'ye yönelik dışarıdan bakış açısını ortaya koyması yönüyle ilginç bir metindir.

* Bu çalışma 11-15 Temmuz 2011 tarihleri arasında Avusturya- Retz'de toplanan, *12th International Congress of Ottoman Social and Economic History (ICOSEH)*'de 11.07.2011'de sunulan tebliğin gözden geçirilip yeniden düzenlenmiş bir versiyonudur.

**Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Öğretim Üyesi, KONYA.
e-posta: akbulus@selcuk.edu.tr; akadirbulus@gmail.com

19. YÜZYIL OSMANLI SANAYİLEŞMESİNİN ANA HATLARI VE TEMEL SORUNLAR

Tanzimat'la birlikte, Osmanlı Devleti'ndeki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel değişim süreci çeşitlenerek ve kuvvetlenerek hız kazanmıştır. Bu anlamda ekonomideki değişikliklerin ana eksenlerinden bazılarını, Yeniçeri Ocağı'nın 1826'daki ilgâsı ve Kırım Savaşı sonrası başlayan dış borçlanma olgusu ile birlikte şüphesiz, 1838 tarihli Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması oluşturur. Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti, iç üretimi desteklemek için korumacı dış ticaret politikası uygulama imkânını yitirmiştir. Bu arada, Osmanlı idarecilerinde, daha önce siyasi ve askeri alanlarda olduğu gibi, ekonominin batılı anlamda düzenlenmesine yönelik fikirlerin oluşmaya başladığı görülmektedir. Özellikle sanayi alanında Batı ile Osmanlı Devleti arasında oluşmaya başlayan uçurum, ekonomide sanayi sektörüne yönelik bir takım girişimlerde bulunma zaruretinin hissedilmesine yol açan en önemli etken olarak öne çıkmıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda devletin bir takım manifaktür girişimleri olmakla beraber, 1840'lardan sonra kurulan devlet fabrikalarının önceki tesislere oranla hayli ciddi yatırımlar olduğu görülmektedir.¹

Nitekim Osmanlı Devleti, Tanzimat'tan sonra devlet eliyle bir sanayileşme hamlesine girişmiş ve ard arda yeni fabrikalar kurmuştur. 1845 sonrası yıllarda ortalama 600 milyon kuruş olan devlet gelirlerinden 104 milyonluk kısmı (%17,33) bu devlet teşebbüslerine aktarılmıştı. Devletin mali sıkıntısına rağmen bu yatırımlara aktarılan meblağ oldukça önemli bir meblağdır.² Bu anlamda belgelerde, İzmit Çuka, Hereke Kumaş, Basma, Zeytinburnu Demir Fabrikaları ile Çiftlikât-ı Şahane, Ziraat Talimhanesi ve Lâpseki Kömür Madeni'nin, bir an önce eksikliklerinin tamamlanmasına özel bir önemle yaklaşılmaktadır. Fabrikaların memleketi bayındır kılacağı ve insanların işlerini kolaylaştıracağı ve bu amaçların da çok hayırlı

¹Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkadir Buluş, **Osmanlı Tekstil Sanayii Hereke Fabrikası**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000, ss.102-111.

² Tefvik Güran, 1992:235. "Tanzimat Döneminde Devlet Fabrikaları", **150. Yılında Tanzimat**, T.T.K. Yay., Ankara.

olduğuna temas edilmektedir.³

Osmanlı Devletinin 19. yüzyıldaki modernleşme çabalarından ekonomik alanda olanların öyküsüne hâkim tema belki de, Avrupa düzeyinde tesis kurma çabalarında rastlanan şu sıkıntı idi. Teknolojik olarak Avrupa teknolojisinin ithal edilmesini gerektiren buharlı güç üreten makineleşmede Osmanlı Devleti'nin geriliği. Bu anlamda sanayi teknolojisi buhar makineleri ekseninde tamamen ithal edilmek zorunda idi. Yoksa buharlı teknolojisi yaygınlaşmadan önce Osmanlı üretim tesislerinin teknolojik olarak geri olduğu bu denli iddia edilememekteydi.⁴ Sanayi alanında yeni teknolojilerin girişi, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra hızlandı. Bu teknolojilerin giriş kanallarından birisi şüphesiz devlet girişimleri oldu.⁵

Bir diğer sıkıntı ise, makineler yanında fabrikaları ve aletleri tesis etmek, işletmek ve onarmak için Avrupa'dan ustabaşları, usta sanatkârlar ve işçilerin getirilmesi idi. Başlangıçta bu yabancıların çoğunluğu İngiliz'di, fakat sonraları Belçika, Fransa, İtalya ve Avusturya'dan da uzman ve işçi alınmaya başlandı.⁶ Teknoloji ve uzman transferi önündeki en önemli sıkıntı, Osmanlı

³ "İmâr-ı mülk ve bilâd ve teshîl-i umûr-ı ibâd kazıyye-i hayriyyesinin istihsâline masrûf ve mebzûl buyurulagelen himem-i ulyâ-yı hazret-i padişahî asâr-ı celilesinden olmak üzere hazret-i cihandarîde reside-i destgâh-ı husûl olan Çuka ve Akmeşe ve Basma ve Demir fabrika-i hümayûnlarıyla Çiftlikât-ı Şahane ve Ziraat Talimhanesi'nin ve Kömür Madeninin suver-i idareleriyle mesârifat-ı vakialarının tanzim ve tesviyesi husûslarında kaffe-i emr-i ferman-ı humayûn-ı hazret-i şehinşahînin sûrat-i tenfizi ve icrâsı müretteb zimmet-i ubûdiyetim bulunmuş olduğundan derhal zikr olunan tezkere-i âliyyeleri Tophâne-i Amire Müşiri ve Maliye ve Darphâne-i Amire nazırları devletlü paşalar hazerâtına irâde olunarak icâb-ı hâli bi'1-mütalaa hazinece icabının icrasını hususî Maliye Nezareti celilesine...". B.O.A.,İradeler-Mesail-i Mühimme No: 646, (26 Ca 1264-30 Nisan 1848).

⁴ İlhan Tekeli-Selim İlkin, "Osmanlı'da Nafia Programları ve Teknoloji", **Toplum ve Ekonomi**, Sayı:3, Nisan 1992, s.35.

⁵ Tekeli-İlkin, a.g.m., s.34.

⁶ Edward C.Clark, "Osmanlı Sanayi Devrimi", **Osmanlılar ve Batı Teknolojisi-Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler**, Yay. Haz.: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1992, s.43.

Devleti'nin kuruluşundan 18. yüzyıla kadar yeni fikirler benimsemeye, tatbik etmeye ve yabancı teknolojiyi geliştirmeye açık bir toplum iken, Avrupa ile ekonomik ve teknolojik ilişki kanallarının, büyük ölçüde Avrupalıların rekabetçi ve dışlayıcı tutumları yüzünden daralmış olması nedeniyle teknolojiye erişim yönünden çektiği sıkıntı idi. Bu yüzden 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra teknoloji girişinin yeniden artması, büyük olasılıkla artık Avrupa'nın teknolojik, askeri ve ekonomik gücünün Osmanlıya oranla artmış olması ile yakından ilişkilidir.⁷

III. Selim devrinden bu yana Osmanlı Baruthanelerinin yönetimini üstlenmiş bir aile olan 'Dadyan' ların bir üyesi olan Ohannes Dadyan, 1832'den sonra Osmanlı Devleti'nin İzmit Çuha, Hereke Kumaş, Zeytinburnu Demir, Bakırköy Basma, Bursa Numune Çiftliği'nin de aralarında bulunduğu pek çok devlet girişiminin genel direktörü olarak bu tesislerin kuruluşu ve işletilmesi için gerekli uzmanları ve işçileri de getiriyordu. Bu uzman ve işçiler yaptıkları işlerle ilgili olarak önce Ohannes Dadyan'ı bilgilendirmekteydiler.⁸

Ohannes Dadyan'ın gerek Avrupa gezileri sonrasında ve gerekse fiili olarak fabrika yönetimi esnasında karşılaşılan sorunların halline yönelik layihaları, Osmanlı sanayisinin politik amaçları, geldiği seviye ve başarısına yönelik çok değerli belgelerdir. Sanayileşmenin ilk yıllarında, devlet pek çok yatırımı bir arada götürmek için hem büyük para, hem de büyük gayret sarf etmekte olmasına rağmen, önünde duran pek çok sorun vardı. Bunlar, teknik bilgi, kalifiye eleman, güvenilir hammadde kaynakları bulma zorunluluğu gibi pek çoğu uzun vadede halledilmesi gereken problemlerdi.

Örneğin, Hazine-i Hassa Nezareti ile Barutçubaşı arasında yapılan bir mutalaat

⁷ Rhoads Murphey, "Osmanlıların Batı Teknolojisini Benimsemedeki Tutumları: Efrenci Teknisyenlerin Sivil ve Askeri Uygulamalardaki Rolü", **Osmanlılar ve Batı Teknolojisi-Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler**, Yayınları, Haz.: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1992, s.17.

⁸ Clark, a.g.m., ss.44-47. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pars Tuğlacı, **Dadyan Ailesi'nin Osmanlı Toplum, Ekonomi ve Siyaset Hayatındaki Rolü**, İstanbul, 1993.

fezlekesinde, öncelikle, Padişahın çabaları ile asra uygun güzel eserlerden sayılan fabrikaların, günden güne ilerlediği ve eksikliklerin "peyderpey" tamamlanmasına gayret edildiğinin rakamlarda da aşikârene biçimde görüldüğü fakat bunca masraf göz önünde tutulduğunda ulaşılan seviyenin yeterli olmadığı belirtilmektedir.⁹

Bunun nedeninin bu fabrikaların "Avrupa usulüne" göre işletilememesi olduğu ifade edilmektedir. Avrupa'da sanayinin devamlı surette çeşitlenip üretimini artırdığının müşahede edildiği zikredilerek, Avrupa'nın sanayideki gelişmişliği iki faktöre bağlanmaktadır. Bunlardan birincisi, Avrupa'da kimya ve hendese biliminin kuvvetli oluşu, ikincisi ise, her fen ve ilim için talimhaneler olması ve bunları pratikte kullanabilen kabiliyetli ustalar ve amelelerin bulunmasıdır. Devlet tarafından bu yüzden Avrupa'dan "sipariş usulüyle" ustalar getirilmişse de, bunların memleketlerinde kabul ettikleri kontrato ahkâmına burada uymadıkları, hiçbir şey öğretmedikleri ve türlü türlü oyunbozanlıklar ederek memleketin parasını alıp savuşup gittiklerinden şikâyet edilmektedir. Bu nedenle de, memleket ahalisinden kabiliyetli muallimler yetiştirilmesi zaruretinden bahisle, bunun içinde talimhaneler açılarak gerekli ilimlerin öğretilmesine gayret edilmesi önerilmektedir.¹⁰ Bununla ilişkili bir örnek olarak Hereke Kumaş fabrikasında çalışan kabiliyetli işçilere Avrupalı ustaların bir şey

⁹ "Sâye-i mülkiye ve irâde-i cenâb-ı cihânâniden âsâr-i mehâsin ve âsâr-asriye-i hazret-i tâcidârîden ma'dûd olan fabrika-i hümayûnlar idâresinin ... ancak bu mertebenin tecvîz olunamayacağı aşikâr olmağla...". B.O.A. H. H. D.69/90 a-b,91a.

¹⁰ B.O.A. H. H. D.69/90 a-b, 91a. Clark'a göre bu uzmanlar hem bir şey öğretmiyorlardı hem de kendi isteği ile ayrılma gibi bir tutuma sahip değillerdi. Clark, "Osmanlı Sanayi...", s.49. Bir diğer yoruma göre ise, "Hıristiyan teknisyenler, Osmanlı kültürü ile bağlantılı problemlere yol açmıştır. Hıristiyan uzmanlar toplum için etkin rol modeli olarak kabul edilmedikleri gibi, dil sorunu olmayanlar bile kamuoyu liderleri için pek de ikna edici bulunmamışlardı. Bu yüzden bu yabancı uzmanların tavsiyeleri pek önemsenmemişti." Donald Quataert, "Technology Transfer and Factory Establishments in the Ottoman Empire", **Manufacturing and Technology Transfer in the Ottoman Empire 1800-1914**, The Isis Press, İstanbul, 1992, s.32.

öğretmediği gibi uygunsuz laflar ettiklerinden şikayet edilmektedir. Çare olarak bunların kontratlarının bitiminde defedilerek, Ali Efendi ve rüfekasının (eğitime katılan diğer ekip ve yol arkadaşları) Kumaş Fabrikası namına Avrupa'ya tahsile gönderilmesi ve diğer fabrikaların usta ihtiyacı için "talimhaneler" inşa edilerek, kabiliyetli ustalardan hoca tedarik edilerek işçilerin ustalaşmasının sağlanması düşünülmekteydi.¹¹

Dadyan'ın getirdiği uzmanlardan birisi de James Binns'di. James'in eşinin günlüklerindeki bilgiler bilinenlere farklı bir gözle bakabilmeye imkân vermektedir. Ohannes Dadyan'ın İzmit'te bir yünlü tesis kurmak için bulunduğu Avrupa'daki temasları sonucunda getirdiği İngiliz vatandaşları arasında Binns ailesi de bulunmaktaydı. Qartaert'e göre, James Binns ve iki kardeşi yalnızca 1846 Temmuzuna kadar İzmit Çuha Fabrikası'nda çalıştılar. Fakat onların torunları Osmanlı ekonomik yaşamında önemli roller oynamaya devam ettiler.¹² Ann ve James Binns çiftinin on çocuğundan Henry ve Arthur, Güney Afrika'ya göç ettiler. Henry, Türkiye'yi 1888'de terk etmeden önce Ankara'da resmi konsolosluk yaptı. **Çiftin Türkiye'de doğan kızları Evelina'nın evlendiği John Seager ise Türkiye'de gemcilik işi ve ticaretle uğraşan Edward'ın oğluydu. Edward Seager Kırım'da ölünce işlerinin başına geçen John,** tiftik işindeki bağlantıları sayesinde Evelina ile tanıştı. Yıllar boyunca Binns ve Seager'lar, sonra da Baker'lar arasında güçlü bağlar ve kârlı iş ortakları var olacaktı.

Baker ailesi hakkında günlükte daha fazla bilgi bulunmamakla birlikte, 19. Yüzyılda bilinen tüccarlardan biri olan ve aslında Tarabya'daki İngiliz Konsolosluğu'na bahçıvanlık yapmak üzere 1847'de İstanbul'a gelen George Percival Baker'in ailesi olma ihtimali yüksektir. İstanbul'da yerleşik Hayden, Haywood, Burness ve Duff gibi O da, İngiltere'den

¹¹ B.O.A., **H.H. D. 65/9**; B.O.A., **H.H. D. 69/90ab/91a**. Geniş bilgi için bkz. Abdülkadir Buluş, "Ali Efendi ve Rüfekâsı Fransa'da- Osmanlı Sanayi Tarihinden Bir Kesit", **Tarih ve Toplum**, Ağustos, 2002, Sayı: 224, ss.85-90.

¹² Donald Quataert, "Technology Transfer and Factory Establishments in the Ottoman Empire", **Manufacturing and Technology Transfer in the Ottoman Empire 1800-1914**, The Isis Press, İstanbul, 1992, s.30.

kumaş ithalatı ile meşgul olduğu gibi, 1857'de Beyoğlu'nda bir depo tutarak İngiltere'den ithalat işini büyütür ve 1860'da Hayden'le ortak olur. 1862'de bahçıvanlığı bırakarak işlerini geliştirir. 1869'da Hayden'den ayrılır ve 1870'de Beyoğlu'nda açtığı başka bir dükkânla iş hayatında, Baker ve Edwards, Edwards ve Oğulları ve G. ve A. Baker Ltd adıyla bilinen işletmelerin temelini oluşturur.¹³

JAMES BINNS VE İZMİT ÇUKA FABRİKASI

James Binns hakkında çok fazla bilgimiz olmamakla birlikte James'in babası olan James Binns Sr.'un (1783/ Londra-1855 / Greenside) Leeds Yorkshire' de New Park Street Mills adında bir kumaş fabrikası sahibi olduğu bilinmektedir. Büyük babasının adı James Binns büyük annesinin adı Alice Curtis'dir. Her ikisi de, Londra Shoreditch bölgesindedir. Bu fabrikanın diğer ortakları arasında, Ann'in de mensup olduğu Longbottomlar ve Burraslar da bulunmaktadır. Bu ortakların çocukları arasındaki evlilikler ayrıca dikkati çekmektedir.¹⁴

İzmit Çuka Fabrikası 1844'de faaliyete geçmiştir. Fabrikanın toplam tesis değeri, 24.356.955 kuruştur. Fabrikanın bina değeri, 16.970.030 ve demirbaş makine ve alet donanım değeri ise 7.386.925 kuruştur. Fabrikanın bir su değirmeninin ürettiği 80 beygirlik bir güç kaynağı vardı. Fabrika önceleri James¹⁵ isminde bir İngiliz tarafından yönetilmekte idi. James üretilen kumaş başına belli bir miktar komisyon da almakta idi. Yapılan anlaşmaya göre fabrikanın imalatı devletçe sabit fiyatlarla satın alınacaktı. Tespit olunan fiyat; orta kalite çuka için arşın başına imalat masrafı karşılığı olarak 24 ve yapağı bedeli olarak 14 kuruş olmak üzere toplam 38 kuruş; kaba çuka için, 9,5 kuruş 10 para imalat gideri ve 4 kuruş 1 para yapağı bedeli olarak toplam 13,5 kuruş 11 para idi.¹⁶

¹³ Lorans Tanatah Baruh, "İstanbul Tekstil Tüccarının Profili", **Görüş**, Eylül 2003, s.72, (32) no'lu dipnot.

¹⁴ <http://archiver.rootsweb.com/th/read/BINNS/1999-09/0937281669> (Erişim, 10.08.2007).

¹⁵ James Binn'in eşi Ann'in İzmit günlerinde tuttuğu günlükteki ayrıntılar için bkz. <http://www.binns.dircon.co.uk/binns15intro.html>. (Erişim, 11.10.2001).

¹⁶ Tefvik Güran, "Tanzimat Döneminde Devlet Fabrikaları", **150. Yılında Tanzimat**, Yayına Hazırlayan: Hakkı Dursun Yıldız, Türk Tarih Kurumu

Daha sonra 1846 Temmuzunda kontratı uzatılmayarak görevine son verilmişti. Bunun nedeni fabrikanın emaneten işletilmesinden vazgeçilerek doğrudan devlet adına işletilmesine karar verilmesidir. Barutçubaşı Hoca Avanes'in (Ohannes) getirdiği Belçikalı Kırayon'un yaptığı hesaplara göre, fabrikada Avrupa mamulleri ile rekabet edebilecek kalitede 120 bin arşınlık senelik üretim gerçekleştirmek mümkündür. Daha sonra kendisi fabrikaya fabrikatör olmuş, dışarıdan epeyce yabancı işçi ve uzman getirmişti. Bu arada, fabrika doğrudan devlet tarafından idare olunmaya başlanmıştı. Fabrikanın üretim miktarı ilk yıllarda istikrarsız olduğundan önemli zararlarla karşılaşmıştı. Bu zararın nedeni, bölgede yaşanan kolera salgını nedeniyle işçiler arasında çok sayıda ölüm olayı olması ve fabrikanın 3 ay süre ile üretimine ara vermesiydi. Daha sonra tekrar işçi sayısı yükseldikten sonra fabrika tam olarak üretime geçebilmiştir. Fabrika çok yüksek olmasa da kârlı biçimde çalışmaya başlamıştır. Fabrikada üretilen malların % 80'i ordu ambarlarına verilmekte olduğundan, en büyük müşterisi askeri kuruluşlardı. Fabrika daha önce değinildiği gibi 1849 yılında Dar-ı Şûra-yı Askeriye'ye ihale olunarak idare edilmeye başlanmıştır.¹⁷

Başlangıçta yalnız yünlü askerî kumaş üreten fabrika, daha sonra, yatak çarşafı, havlu, çorap ve eldiven de üretmeye başlamıştır. 1860'lı yılların başlarında fabrikanın yıllık ortalama üretimi 60 bin fes, 72 bin metre yünlü dokuma idi. Bu sırada fabrikada 200 dolayında işçi çalışmaktaydı.¹⁸

Özetle, Leeds'li fabrikatör James Binns'in İzmit'teki görevinin 1844'de başladığı, üretilen kumaş başına komisyon aldığı ve 1846 Temmuz'unda fabrikanın emaneten idaresinden vazgeçilip doğrudan idaresine karar verildiği için sözleşmesinin uzatılmayarak görevine son verildiği anlaşılmaktadır. Görevinin ayrıntıları konusunda daha fazla bilgiye karısı Ann Binns'in günlüğünden erişmek mümkündür. Bu günlükten anlaşıldığı kadarıyla James Binns'in bir hayli yüklü ücret

Yayımları, Ankara, 1992, s.245.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Güran, "Tanzimat Döneminde Devlet...", s. 244-47.

¹⁸ Emre Dölen, **Tekstil Tarihi**, Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Yayınları, İstanbul, 1992, s. 413.

aldığı ve Padişah'ın bir takım hediyelerine mazhar olduğu görülmektedir.

ANN BİNNS'İN GÜNLÜĞÜ'NDEN ÖNE ÇIKAN BAZI BAŞLIKLAR VE SONUÇ YERİNE

Bu günlükte dikkati çeken en önemli taraf, kesinlikle Ann Longbottom Binns'in gözlemlerinde inançlı bir İngiliz kadınının hassasiyetinin hissedilebilmesidir. Adeta gündelik hayata ilişkin her türlü gözlem, bu hassasiyetin süzgecinden geçirildikten sonra ifade ediliyor gibidir. Bu günlüğün değerini artıran şey, dışarıdan bir gözle Osmanlı'nın 19. Yüzyılın ikinci yarısındaki ekonomik, sosyal ve siyasî durumuna ilişkin bir takım tespitlerde bulunabilmeyi mümkün kılan verileri içinde barındırıyor olmasıdır.

Osmanlı sanayileşmesinde yer alan yabancı uzman ve işçilerin oynadığı rolün tespitinde bu kimselerin Osmanlı'ya bakış açısı ve yapılan işler hakkındaki değerlendirmeleri önemlidir. Binns'in günlüğünün seçilmiş kısmında yabancı uzmanların Osmanlı toplumuna ve yönetimine bakış açısına ilişkin yeterli malzeme vardır. Ancak fiilen yaptıkları işlere ilişkin ve imalata ilişkin ayrıntılara rastlanmamaktadır. O yüzden bu günlükte en çok dikkat çeken şey kültürel farklılıklar ve imalat arasındaki ilişkidir. Başka bir ifade ile bir fabrikada çalışan ve idarecilerin değişik kültürlerle sahip farklı milliyetlerden oluşmasının fabrikalardaki imalata ne dereceye kadar etki edebileceği sorundur. Ancak kültürel farklılıkların imalata etkisi konusuna burada değinilmeyecektir.

Ekte bu günlükten yapılan bir derlemenin Türkçesi verildiği için özet olarak öne çıkan bazı başlıklara dikkat çekilmekle yetinilecek, daha kapsamlı bir içerik analizi yapılmasına çalışılmayacaktır. Öne çıkan bazı başlıklar şu şekilde sıralanabilir.

1. Osmanlı sanayileşmesinin yapısal eksiklikleri nedeniyle istihdam edilen yabancı uzmanların halet-i ruhiyesi.
2. Yabancı uzmanların yüksek ücretler aldıkları ve yaptıkları işler için yüksek ücretler dışında padişahın atiyelerine mazhar oldukları.
3. Dini ibadet pratiklerini yerine getirirken alttan alta bir korku hissettiklerine ilişkin abartılı hislerle dolu oldukları. Hıristiyanlık

propagandası yaptıklarına ilişkin bir delil olmasa da, bazı şeyleri gizleme ihtiyacı hissettiklerine ilişkin ifadelerden o dönemde olduğunu bildiğimiz Protestanlığı yayma girişimlerinin aslında bir parçası olmaktan bir memnuniyet duyulduğunun hissedilebilmesi.

4. Sultan Abdülmecit'in fabrikaya yaptığı ziyaretin Sabbath'a denk gelişi ve protestan olan James ve William Binns'in padişahı karşılamaya gitmeyi red edişleri ve ancak ertesi gün William'ın Saray'a gidip hediyelerini almasının ortaya koyduğu dini tatiller hakkındaki hassasiyet.
5. Türkiye'de doğan çocuklarına doğumuna yardımcı olan Türk kadını Pembe'nin isminin verilmesi oldukça ilginç bir insanlık halinin en güzel örneklerinden birisi olarak hemen dikkati çekmesi.
6. Türkiye ile temas kuran Binns'ler ve Seager'lar ile yakından ilişkili Baker ailesinden George Percival Baker'in oğlu Edward'ın daha sonra Türkiye'de yerleşik bir girişimci olarak süren macerası, bu maceracı ailenin soy ağacının bazı dallarının Türkiye'ye dek uzanması ile neticelenmiş olması hasebiyle, kültürlerarası iletişim ve zenginleşmenin örneği olması.
7. Fabrikada çıkan yangından duyulan derin teessür ve arkasından meydana gelen depremden duyulan büyük korku gibi fabrikanın gelişim tarihi açısından önemli doğal afetler.

TURKISH ADVENTURE¹⁹

Here's an amazing story about James Binns and his Family who went from Leeds to Ismid.

Kathryn Whitaker who is a descendant of this adventurous family compiled it.

The James Binns family originated from the Leeds, Yorkshire region in England. James Senior was born about 1777 and married Hannah Fletcher on May 2, 1802 in Rothwell,

¹⁹ <http://www.binns.dircon.co.uk/binns15intro.html>, (Erişim,11.10.2001).

Yorkshire. The couple had at least three sons, James Jr., William and one other. All three sons learned the clothing and cloth finishing trade. James Jr. became a cloth manufacturer as an adult.

Near the year 1840, Sultan Abdul Mejid of Turkey decided to develop the country's mohair trade, which previously had not been allowed.

Lacking the resources in his own country, Sultan Abdul Mejid sent Ohannes Dadian in his name to recruit experts in the field of cloth finishing and clothing manufacture. Of those recruited were the two sons of James Binns, Sr.

In 1843, only eight months after their marriage in the South Parade Baptist Chapel in Leeds, James Jr. and his young wife, Ann Longbottom Binns, set out for the small coastal town of Ismid, Turkey via the wooden paddle steamer, "Iberia". They sailed from Southampton via Gibraltar, Malta, Athens, and Smyrna for Constantinople.

Ann, daughter of Leeds merchant, Joseph Longbottom, was only 24 year old and was expecting the couple's first child when their voyage began. James, then 26, had signed a three-year contract with the Sultan to oversee the building and operations of Turkey's first Mohair finishing plant.

Only three weeks after their arrival in Turkey, their first child, Evelina Constantia Pembe Binns was born. Evelina's birth was said to have been assisted by a Turkish midwife by the name of Pembe, for whom she was, in part, named. Ann Longbottom Binns was a woman of very strong religious conviction. For four years while the couple was in Turkey, she kept a diary, which is now in the hands of direct descendants in England.

In her diary, Ann mentions the "Powder Manufactory," a gun powder factory run by Ohannes Dadian, and the "Fabric," which refers to the mohair mill. Very noticeable in her diary is her faith, which surely sustained her during what, at the very least must have been a very foreign and strange place, if not a place of adversity.

Some Extracts from Ann's Diary:

3 November 1843: We arrived safely by the blessing of God at Constantinople on Friday 3rd November and cast anchor in the Golden Horn about 9 this morning. I have no doubt the first sight of the place is quite as imposing and magnificent as most of our English travellers have described it, but our arrival was too early, the morning being a bit foggy.

9 Nov 1843: Saw the Sultan at the Powder Factory. Mr. Haigh, William Binns and James presented to him.

25 Nov 1843: Our daughter Evelina born in the evening, and here I had cause to bless God for his goodness and mercy in raising up friends in a foreign land where I could not have hoped to meet with such kindness.

27 Dec 1843: Left Beshiktas at 7 in the morning for Ismid along with my husband and baby. Arrived in Ismid towards the evening and took up our abode in a Greek house where we were as cold as possible in any country.

29 Dec 1843: Left the Greek house and went to brother William's dwelling.

(William and his wife Margaret are believed to have preceded James and Ann in their arrival to Turkey. It is not known for what job William was recruited, nor exactly when they arrived.)

26 April 1844: We received a half a tub full of money, a very strange sort of thing to us as it is so different to pay in England where I suppose we might have received the same sum in one hand, but this we were not of us able to lift. In the evening we were much delighted to hear the nightingales singing near our house.

25 May 1844: The Sultan came to Ismid for the first time in his life. We went on board the packet, Monarch, to see him pass to the landing place and had a good view of him, and he of us.

Sunday 26th May 1844: The Sultan and his retinue went to the Fabric. Mr. Dadian sent for William and James several times, but they staunchly refused to go.

27th May 1844: They sent for William to the

Palace and presented him with a handsome snuffbox.

20th June 1844: We all came to live at the new house at the Fabric. Charlotte and Margaret and the children came in araba (Turkish for a horse drawn cart of carriage) ; James and I on horseback.

6 July 1844: Intelligence brought to the mill that nearly the whole town of Ismid was burnt up.

7 July 1844: Mr. G went to see the ruins at Ismid and brought a melancholy account of the desolation.

16 September, 1844: We all awoke at a quarter to one this morning by a violent shaking of the house so that all in it made a noise and our beds shook in a terrific manner. We conclude this is an earthquake. I confess I was very much shocked and could not sleep for a long time.

10 April 1845: Left Ismid in the morning and arrived in Stamboul about 1 o'clock. I was very unwell in consequence of coming away without breakfast. When we arrived in the harbour there were 12 of the Sultan's horses waiting to be conveyed to Ismid for his use when he visits the mills. It is thought that the Sultan will go on Sunday. May God grant that all things may work together for good and to the glory of His name.

Sunday 20 April 1845: I am sad today about the Sultan having again chosen the Sabbath day to visit the Mill, but "it is better to trust in the Lord that to put confidence in Princes." Heavenly father keep those who may be tried this day and stand by them.

24 April 1845: Took the boat and sailed to the point beyond San Stefano past the lake. Returned in the evening and found James. He had come down by steamer along from all the Englishmen from Ismid and Hereke. He told us the Sultan went to the Fabric on Sunday, but as it was the Sabbath day no one was presented to him. He was much pleased and left a present for each.

5 December 1845: There is again a great gap in my journal. During this interval Evelina has

been near to death and again I have had to flee with her to Constantinople.

24 Dec 1845: Christmas Eve. We had frummety and hot apple pie for supper. Hirst, Tetby and Harrison came. I went to bed rather poorly and they all sat up singing Christmas hymns until past midnight.

Christmas Day 1845: Roast beef and plum pudding. Beef very tough. Not like Yorkshire.

7 Feb 1846: A man came and requested us to allow two bags of books into our old house at Ismid. They are concealed in a garden because of the persecution raging. They are searching the houses of the brethren and where they find the Missionaries' books, they bastinate the owners.

Following services in her home:

4 May 1846: The landlord of our house goes about crying. He is much distressed that we have turned his house into a church. It is reported that one part of our worship consists in having a woman seated in our midst and all the rest dance round and kiss her.

Sunday 6 September 1846: Left Ismid finally. The morning was fine and we took a farewell view of the place with all its associations. It certainly is a very sweet place, but I do not feel a regret to leave it. Arrived safely in Stamboul Harbour Thursday 17th. Mr Dwight and Mr Goodall called to say good-bye. We left at 2 o'clock and went on board the steamer. We sailed about half past four taking leave of the Queen of Cities without much regret.

Saturday morning at 10 o'clock cast anchor at Smyrna. We went on shore and looked about the town. Returned about 2 o'clock and found a great number of passengers. Among the rest was a gentleman named Shene who said he was determined to have a berth whether there was one for him or not. He stormed and stamped until one of the passengers said he would give up his berth for him. We afterwards had a conversation with him about the observance of the Sabbath. He said he was of the Church of England and his opinion was that God might as well be served by people enjoying themselves in singing and dancing; in fact he is a perfect infidel!

14 Oct 1846: Started at 8:30 for London and arrived there at 1 o'clock being exactly three years to the day since we left there.

17 Oct 1846: Left London at 10:30 and in 8 1/2 hours went to the station in Leeds. Went to Carr Place; were welcomed by Father and Mother. I desire to record the mercies of God in bringing us safely throughout our journey.

24 Oct 1846: We went to tea party at South Parade Chapel, convened to bid up welcome who had arrived from Turkey. There was a very kindly feeling throughout the place.

Sunday 5 April 1847: Easter Sunday. Mr. Brewer preached for the first time as pastor of South Parade. It was the Ordinance day and one of particular interest to us being the last Sabbath we were to spend in England for some time, perhaps forever.

The diary continues on April 30, 1847 when the family arrived in Corfu on the way back to Constantinople.

In all, the couple had ten children: Henry Osman, Arthur Leonard, Walter Rupen, Edward Curtis (d. at age of 23), Laurence Gregson, James Fletcher, Eustace (died young), Ellen Edith, Ann Beatrice and Evelina Constantia Pembe. James and Walter married sisters by the name of Ridley. Walter and Edward were merchants and possibly worked together. Walter was also a shipping agent.

Henry and Arthur emigrated to South Africa. Henry acted in a consular capacity in Angora before leaving Turkey in 1888.

Laurence and probably James inherited his father's mohair business. Both were wool mohair merchants. Laurence's son, Douglas inherited the business later on.

Edith married Arthur White and Eustice remained unmarried.

A whole other story could be written about Evelina and the man she married, John Seager.

John was the son of a Poole, Dorset merchant, who became involved in the shipping industry in England and Newfoundland. When the Crimean war began, Edward placed his ships at the disposal of the British government, and the family, including John, went along.

Edward fell in love with Turkey and the area around it and decided to pursue business opportunities there. He was said to have been the first person to bring steam to the Bosphorous. He used his tug to haul cargo in and out of the shallower ports.

On one ill-fated day, Edward decided to join the fighting in Crimea. He dropped John, then 17, off in Constantinople and went off to fight. He was killed in battle.

John picked up the pieces of his father's business (although it is not known if the ships survived the war). During the war, John started with the Cunard Agency and built up a successful shipping agency, shipping, among other things, mohair and much needed supplies for Florence Nightingale, whom he had met and come to know well while in Constantinople.

It is without doubt that John met Evelina through his association with the mohair trade. There would be many years of strong ties and profitable business ventures among the Binns and Seagers, and later the Bakers.

Sources:

Barbara Seager, London, England Mary S. Binns, "The Road to Ismid: The story of James Binns and sons Part One" Isabel Rowntree Walter Harold Tennant Seager and his Grandparents, Walter Constantine Seager and Edith Blanche Binns Anne Binns's Diary

TÜRKİYE MACERASI

Bu Leeds'ten İzmit'e giden James Binns ve ailesinin şaşırtıcı hikâyesidir.

Hikâyeyi, bu maceracı ailenin torunlarından biri olan Kathryn Whitaker derledi.

James Binns'in ailesi Leeds'in Yorkshire bölgesi kökenlidir. Tahminen 1777'de doğan James Senior, 2 Mayıs 1802'de Yorkshire Rotwell'de Hannah Fletcher ile evlendi. Çiftin en az üç oğlan çocuğu vardı; James Jr., William ve bir diğeri.²⁰ Üç oğlan da kumaşçılık ve kumaş

²⁰ Metinde bir diğeri olarak gösterilen kardeşin ismi, bir soy kütüğü sitesinde Binns'lerle ilgili bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Edward'dır. <http://archiver.rootsweb.com/th/read/BINNS/1999-09/0936579243> (Erişim, 10.08.2007).

ticaretini öğrendi. James Jr. bir yetişkinen bir kumaş imalatçısı oldu.

1840'a doğru Türk Sultanı Abdülmecid ülkesinin, daha önce pek gelişmemiş olan yünlü işini geliştirmeye karar verdi. Ülkesinin kaynakları yeterli olmayan Sultan Abdülmecid, kumaş ve giyim imalatı alanında uzmanları bulması için kendi namına Ohannes Dadyan'ı görevlendirdi. Bu uzmanlardan ikisi James Binns Senior'un oğullarıydı.

1843'de, Jamer Jr. ve genç karısı Ann Longbottom Binns, Leeds'teki South Parade Bapist Kilisesi'ndeki evliliklerinden yalnızca sekiz ay sonra, İberia isimli ahşaptan çarklı bir buharlı gemiyle Türkiye'deki küçük bir sahil kasabası olan İzmit'e doğru yola çıktılar. Cebelitarık, Malta, Atina ve İzmir üzerinden İstanbul'a doğru Southampton'dan yola çıktılar.

Leeds'li tüccar Joseph Longbottom'um kızı olan Ann yalnızca 24 yaşındaydı ve yolculuk başladığında çift ilk çocuklarını bekliyordu. Bundan sonra, 26 yaşındaki James, Türkiye'nin ilk yünlü kumaş fabrikasının inşaatı ve faaliyetlerini idare etmek üzere Sultan ile üç yıllık bir sözleşme imzalamıştı.

Türkiye'ye varmalarından sadece üç hafta sonra ilk çocukları Evelina Constantia Pembe Binns doğdu. Evelina'nın doğumuna yardımcı olan ebenin ismi olan Pembe'nin, Evelina'nın isminin bir parçasını oluşturduğu söylenmekteydi. Ann Longbottom Binns, çok kuvvetli dini inancı olan bir kadındı. Çift Türkiye'de dört yıldır bulunmakta iken, şu an İngiltere'deki birinci dereceden torunlarının ellerinde olan bir günlük tutmaya başladı.

Günlüğünde Ann, Ohannes Dadyan tarafından idare edilen bir barut fabrikasından, "Barut İmalathanesi" diye söz ediyor ve yünlü fabrikasına ise "Kumaş-Fabrikası (Fabric kumaş perde imalatında ve mobilya döşemede kullanılan dokunmuş yün, pamuk ve ipekli)" diye gönderme yapıyor. Günlüğünden, çok zor (sıkıntılı) veya nahoş bir yerde olmasa bile oldukça yabancı ve garip bir yerde en düşük düzeyde olması muhtemel olan güçlü dini inancını kesin bir biçimde sürdürdüğü açık ve net olarak görülebilmektedir.

Ann'in Günlüğü'nden bazı alıntılar:

3 Kasım 1843: Allah'ın yardımı ve korumasıyla güvenli bir şekilde Kasım'ın üçüncü günü Cuma İstanbul'a ulaştık ve bu sabah 9 gibi Haliç'e demirledik. Bizim İngiliz seyyahlarının çoğunun tanımladığı gibi, bir yerin ilk görüldüğünde bıraktığı intibainin muhteşem ve çok etkileyici olduğundan şüphem yok; ama varışımız çok erkendi ki, sabah bir parça puslu oluyor.

9 Kasım 1843: Barut Fabrikası'nda Sultanı görüş. Mr. Haigh, William Binns ve James, Sultan'a arz-ı takdim edildi.

25 Kasım 1843: Akşam kızımız Evelina'nın doğumu ve bu yüzden burada, böyle bir lütufla karşılaşmayı umamadığım yabancı bir toprakta kendi inancına yeni bağlılar kazandırdığı için iyiliği ve inayetinden Allah'ı kutsadım.

27 Aralık 1843: Sabahleyin 7'de kocam ve bebeğimle İzmit'e doğru Beşiktaş'tan ayrılış. Akşama doğru İzmit'e varış ve herhangi bir ülkede olabilecek kadar soğuk karşılandığımız bir Rum evinde yaşamaya başlama.

29 Aralık 1843: Rum evinden ayrılış ve birader William'ın konutuna (ikametgâhına) gidiş. (William ve karısı Margaret'in onlar Türkiye'ye ulaşmadan önden gittikleri kanaatine varılmıştır. William'ın ne, hangi iş yapmak üzere tutulduğu, ne de tam olarak ne zaman vardığı bilinmemektedir.)

26 Nisan 1844: İngiltere'de tek elde aynı tutarda alabileceğimizi sandığım ama bunu kaldırmaya gücümüz yetmediğinden dolayı bu, ödeme için o kadar farklı bir usul gibi gelse de, yarım fıçı dolusu para aldık. Akşamleyin evimizin yakınında öten bülbülleri işitmekten ziyadesiyle memnunduk.

25 Mayıs 1844: Sultan ömründe ilk kez İzmit'e geldi. Gemiden karaya ayak bastığında Padişah'ın geçişini görmek için yolcu gemisine gittik ve Padişah'ın nazarımızda iyi bir intibai oldu.

Pazar Mayısın 26'sı, 1844: Sultan ve maiyeti Fabrika'ya gitti. Mr. Dadyan, birkaç kez William ve James'i çağırtdtı ama onlar ısrarla gitmeyi reddettiler.

27 Mayıs 1844: William'ı Saray'a çağırtdılar ve ona görünüşü çok güzel bir enfiye kutusu hediye edildi.

20 Haziran 1844: Hepimiz Fabrikadaki yeni evimize yerleşmek için geldik. Charlotte ve Margaret ile çocukları "araba" (Türkçe bir atın çektiği yolcu bölmesi olan küçük araç) ile ben ve James ise at sırtında geldik.

6 Temmuz 1844: Fabrikaya neredeyse İzmit'in tamamının yandığı haberi ulaştırdı.

7 Temmuz 1844: Mr. G İzmit'teki harabeleri görmeye gitti ve tarifi imkânsız bir elem duygusuna kapıldı.

16 Eylül 1844: Bu sabah 1'e çeyrek kala hepimiz, evin her tarafında bir gürültü koparan ve korkunç bir şekilde yataklarımızı bir uçtan diğerine kısa kısa hızlıca oynatan, evi sallayan şiddetli bir depremle uyandık. Bunun bir deprem olduğu sonucuna varıyoruz. İtiraf ederim ki çok fazla şok olmuşum ve uzun bir süre uyuyamadım.

10 Nisan 1845: Sabah İzmit'ten ayrılış ve 1 gibi İstanbul'a varış. Kahvaltı yapmadan yola çıkma yüzünden pekiyi değildim. Limana vardığımızda Sultan'ın fabrikaları ziyaretlerinde kullandığı atlarından İzmit'e getirilmiş olanlarından 12'si bekliyordu. Sultan'ın Pazar günü gidecek olduğu düşünöldü. Tüm şeyler Allah'ın yüce iyilik ve şerefiyle olabilir.

Pazar, Nisan'ın 20'si, 1845: Bugün, Sultan, Fabrikayı ziyaret etmek için tekrar kutsal dinlenme gününü (Sabbath) seçmiş olduğundan dolayı üzgünüm ama "soylulara inanç bahşettiği için Yüce Efendi'ye her şeyin iyi olacağına inanmak daha iyidir". Yüce Allah bu gün sınananları korusun ve onların yanında olsun.

24 Nisan 1845: Sandala biniş ve gölün yukarısındaki San Stefano'nun ilerisindeki yere doğru gidiş. Akşamleyin dönüş ve James'le buluşma. O tüm İngilizlerle birlikte bir buharlı gemiyle İzmit ve Hereke'den geri geldi. Bize, Sultan'ın Pazar günü Fabrika'ya gittiği ama Sabbath olduğu için hiç kimsenin ona takdim edilmediğini söyledi. O kadar memnun kalmıştı ki her biri için bir hediye bırakılmıştı.

5 Aralık 1845: Günlüğümde yeniden büyük bir boşluk oldu. Bu geçen zaman esnasında

Evelina ölüme yakındı ve ben tekrar korkudan dolayı süratle onunla İstanbul'a gitmek zorunda kaldım.

24 Aralık 1845: Noel. Sütle kaynatılmış şekerli ve baharatlı bir tabak buğday yemeği ve yatmadan önce sıcak elmalı pastamız vardı. Hirst, Tetby ve Harrison geldi. Yatağa kötü şekilde gittim ve onların hepsi gece yarısına kadar Noel ilahileri söyleyerek oturdular.

1845 Noel Günü: Kutlama için biftek ve Noel pudingi. Biftek çok sertti. Yorkshire' inkine benzemiyor.

7 Şubat 1846: Bir adam geldi ve iki çanta kitabı İzmit'teki eski evimize götürmesine izin vermemizi rica etti. Kitaplar dini bir zulüm korkusu yüzünden bir bahçede gizlenmişti. Dini cemaatlerin erkek mensupları ile Misyonerlik kitapları arıyorlar; sahiplerini falakaya yatırıyorlar.

Evindeki sonraki dini törenler:

4 Mayıs 1846: Evimizin sahibi (veya misafirhane yöneticisi) ağlamaya (sızlanmaya) devam ediyor. Evini bir kiliseye çevirdiğimizden fazlasıyla kaygılı. İbadetimizin bir kısmının, aramızda bir kadının oturtulduğu ve geri kalan herkesin etrafında dans edip onu öptüğü bir şekilden oluştuğu bildirilmişti (rapor edilmişti).

Pazar, 6 Eylül 1846: Sonunda İzmit'ten ayrılış. Sabah güzeldi ve tüm çağrışimleri ile bir veda (ayrılık) manzarasını hissettik. Kesinlikle çok hoş bir yer ama oradan ayrılmaktan dolayı hayal kırıklığı hissetmiyorum. Ayın 17'si Perşembe günü güvenli şekilde İstanbul Limanı'na varış. Mr. Dwigth ve Mr. Goodall güle güle demek için uğradı. Saat 2' de ayrılış ve buharlı gemiye binmeye gidiş. Yaklaşık dört buçukta yola çıkış ve üzüntü duymaksızın Kraliçe'nin Kentleri'ne güle güle deyiş.

Pazar saat 10'da İzmir'e demirleme. Sahile gidiş ve kasabayı seyir. Yaklaşık 2 gibi geri dönüş ve çok sayıda yolcu buluş. Onlardan biri, tek kişi olsun veya olmasın bir kimsenin bir ranza veya kuşete sahip olmasını belirlediğini söyleyen Shene isminde bir centilmendi. Yolculardan birine kamarasını ona verebileceğini söyleyinceye kadar kızgınca bağırды ve sertçe adımlarla ayaklarını yere vurdu. Daha sonra, Sabbath yapılacak

törenin bir parçası olarak yapılacak iş hakkında bir görüşmemiz oldu. İngiliz Kilisesi'nden olduğunu ve düşüncesinin Allah'a insanların şarkı söylemek ve dansetmek suretiyle hizmet edilebilmesinin mümkün olduğunu söyledi; gerçekten o tam bir imansız (kâfir).

14 Ocak 1846: 8 buçukta Londra'ya çıkış ve ayrıldığıımız günden bu yana saat 1'de ayrıldığıımız yere tam olarak üç yıl sonra varış.

17 Ocak 1846: 10.30'da Londra'dan ayrılış ve 8 buçuk saatte Leeds'deki İstasyona varış. Carr Place'e gidiş ve Baba ve Anne tarafından karşılanış. Yolculuğumuz boyunca bizi emniyetle ulaştıran Allah'a minnettarlığımı belirtmeyi arzuluyorum.

24 Ocak 1846: Türkiye'den gelenlere hoş geldin demek için düzenlenmiş bir müzayedede ile verilen Güney Parade Chapel'indeki bir çay partisine gittik. Çok nazik bir hisli ortam oldu.

Pazar, 5 Nisan 1847: Easter Sunday. (İsa'nın ölümü ve hayata yeniden dönüşünü hatırlama günü). Mr. Brewer South Parade'nin deneyimli dini lideri olarak ilk kez vaaz verdi. Ayın günüydü ve İngiltere'deki belki sonsuza kadar olur bir süredir idrak ettiğimiz en son Sabbath olduğundan bizim için özel önemde bir gündü.

Günlük, ailenin İstanbul'a geri dönüş yolundaki Korfu'ya vardığı 30 Nisan 1847'e kadar devam ediyor.

Çiftin toplam olarak on çocuğu oldu: Henry Osman, Arthur Leonard, Walter Rupen, Edward Curtis (23 yaşında öldü), Laurence Gregson, James Fletcher, Eustace (küçükken öldü), Ellen Edith, Ann Beatrice ve Evelina Constantia Pembe.

James ve Walter, Ridley isimli kız kardeşlerle evlendi. Walter ve Edward tüccardı ve muhtemelen birlikte çalıştılar. Walter'in ayrıca bir gemcilik işi vardı.

Henry ve Arthur, Güney Afrika'ya göç ettiler. Henry, Türkiye'yi 1888'de terk etmeden önce Ankara'da bir resmi konsolosluk yaptı.

Laurence ve muhtemelen James babalarının tiftik işlerini üstlendiler. İkisi de tiftik yünlü tekstil ürünleri tüccarıydı. İşleri daha sonra Laurence'nin oğlu Douglas üstlendi.

Edith, Arthur White ile evlendi ve Eustice evlenmeden kaldı.

Diğer bir hikâye de Evelina'nın evlendiği John Seager tarafından yazılabildi.

John, İngiltere ve Newfoundland'daki gemicilik endüstrisinden Dorset Poole'li bir tüccarın oğlu idi. Kırım Savaşı başladığı zaman, Edward, gemilerini İngiliz Hükümeti'ne sattı ve John'un da olduğu aile faaliyetlerine devam etti.

Edward Türkiye ve çevresindeki bölgeye âşık ve orada iş fırsatları kovalamaya karar verdi. Boğaziçi'ne buharlı makineyi ilk getiren kişi olduğu söylenmekteydi. Sığ limanların gelen ve giden yükleri yavaşça çekmek için römorkörünü kullandı.

Taliksiz bir günde Edward, Kırım'da savaşa katılmaya karar verdi. John'dan ayrılıp savaşmak için İstanbul'u terk ettiğinde John 17'sinde bile değildi. Bir çatışmada öldürüldü.

John, (gemileri savaş esnasında hâlâ var olup olmadıkları bilinmiyor olmakla birlikte)

babasının işlerini hal yoluna koydu. Savaş süresince John, Cunard Agency'e ağırlık verdi ve diğer şeyler arasında tiftik ile tanışmış olduğu ve İstanbul'da daha iyi tanıdığı Florence Nightingale'in en çok gereksinim duyduğu temel işe mallarının da olduğu başarılı gemicilik işini daha da geliştirdi.

Şüphesiz John, tiftik işindeki bağlantıları sayesinde Evelina ile tanıştı. Yıllar boyunca Binns ve Seager'lar sonra da Baker'lar arasında güçlü bağlar ve kârlı iş ortakları var olacaktı.

Kaynaklar (Günlük yazarının kaynakçasıdır):

Barbara Seager, London, England.

Mary S. Binns, "The Road to Ismid: The story of James Binns and sons Part One".

Isabel Rowntree.

Walter Harold Tennant Seager and his Grandparents., Walter Constantine Seager and Edith Blanche Binns.

Anne Binns's Diary.

KAYNAKÇA

- Baruh, L. T. (2003). "İstanbul Tekstil Tüccarının Profili", *Görüş*, Eylül.
- Buluş, A. (2002). "Ali Efendi ve Rüfekâsı Fransa'da- Osmanlı Sanayi Tarihinden Bir Kesit", *Tarih ve Toplum*, Ağustos, s : 224.
- Buluş, A. (2000). Osmanlı Tekstil Sanayii Hereke Fabrikası, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- B.O.A. **H. H. D.69/90 a-b,91a.**
- B.O.A.,**H.H. D. 65/9.**
- B.O.A.,İradeler-**Mesail-i Mühimme No: 646**, (26 Ca 1264-30 Nisan 1848). " İlhan Tekeli-Selim İlkin, "Osmanlı'da Nafia Programları ve Teknoloji", *Toplum ve Ekonomi*, s: 3, Nisan.
- Clark, E. C. (1992). "Osmanlı Sanayi Devrimi", *Osmanlılar ve Batı Teknolojisi-Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler*, (Yay. Haz: Ekmeleddin İhsanoğlu) , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Dölen, E. (1992). **Tekstil Tarihi**, Marmara Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Güran, T. (1992). "Tanzimat Döneminde Devlet Fabrikaları", *150. Yılında Tanzimat*, (Yay: Haz: Hakkı Dursun Yıldız), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Murphey,R. (1992). "Osmanlıların Batı Teknolojisini Benimsemedeki Tutumları: Efrenci Teknisyenlerin Sivil ve Askeri Uygulamalardaki Rolü", *Osmanlılar ve Batı Teknolojisi-Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler*, (Yay. Haz: Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Quataert,D.(1992). "Technology Transfer and Factory Establishments in the Ottoman Empire", *Manufacturing and Technology Transfer in the Ottoman Empire 1800-1914*, The Isis Press, İstanbul.
- Tuğlacı, P. (1993).**Dadyan Ailesi'nin Osmanlı Toplum, Ekonomi ve Siyaset Hayatındaki Rolü**, İstanbul.
- <http://archiver.rootsweb.com/th/read/BINNS/1999-09/0936579243> (Erişim,10.08.2007).
- <http://archiver.rootsweb.com/th/read/BINNS/1999-09/0937281669> (Erişim,10.08.2007).
- <http://www.binns.dircon.co.uk/binns15intro.html>. (Erişim,11.10.2001).